

SERRA D'OR

Juliol 1973

ENTORN
DE
TORRES
GARCIA

PANORAMA

LA GEOMETRIA, PER EXEMPLE

RESTRICIONS
MENTALS

En un apunt de lectura trobo una cita que em fa una certa gràcia de recordar. Deu fer molts anys que la tinc anotada. No sé quants. Era una època en què encara un llibre de Poincaré no resultava passat de moda. Henri Poincaré fou un home de ciència il·lustre: em sembla que ben important. *La Science et l'Hypothèse* es titulava l'obra en qüestió. En conservo una idea vaguissima. Però la frase, aïllada, com totes les «frases», sense més context que la pròpia aventura enunciativa, no deixa de ser suggestiva. Potser ho és més i tot que no s'ho proposava l'autor. ¿O sí? Diu: «*La géométrie n'est pas vraie: elle est avantageuse*». I dit això per un matemàtic... Ignoro si han canviat poc o molt les coses —els plantejaments— del ram. De fet, la gent del carrer, com ara jo, amb prou feines arribem a saber algun residu divulgat —o vulgaritzador— de notícia, respecte als tràmits i a les nocions que es coven a les càtedres i als laboratoris. M'inclino a creure que no: que la irònica —i irònica?— afirmació de Poincaré continua vàlida. Amb un gest de modèstia, somrient, un professional de les «ciències exactes» ens advertia que l'«exactitud» de les seves especulacions no era tal «exactitud», i que, si de cas, l'«avantatge» justificava el treball del càlcul. No entraré en el fons del problema, que pertany a l'àrea

fantasmagòrica de la «filosofia», o no, a una antifilosòfica possibilitat de «teoria del coneixement». ¿Conèixer? És l'ocupació dels científics, i, segons un antic aforisme, ells saben que no saben: és a dir, tenen plena consciència de la precarietat, de la provisionalitat també, dels seus coneixements, i alhora, de la immensa zona d'enigmes que queda pendent d'investigació. La diferència entre la «ciència» i les fabulacions pseudocientífiques —des de la Metafísica a la Sociologia (i, naturalment, no cal parlar de la grotesca hiperbole d'una «ciència de la literatura»)— resideix en aquest punt: en una renúncia al concepte de «veritat». La «veritat» és una invenció científica. No hi ha «veritats científiques». Tot s'ha de dir: la ciència ha tardat a descobrir la seva condició d'estricta humilitat elucubradora. Històricament, procedia de la Filosofia, i n'heretava el vici de base. Els filòsofs es consideraven per principi dotats d'una via directa d'accés a la «veritat», i és divertit observar que no hi ha hagut ni hi ha res que sigui tan versàtil com la «veritat» proposada per aquests senyors: s'han passat segles i segles cultivant una terrible contradicció interna. Mentre la ciència —les ciències— fou dependent de la filosofia, l'ofuscada i ofuscadora pretensió de la «veritat» hi predominà. Anomenem «cientifisme», amb un pèl de recusació sarcàstica, la tendència petulant d'assegurar una mena o altra de «veritat», entre els científics. I més que enlloc, entre els subcientífics: monsieur Homais, l'apotecari de Flaubert, en seria una mostra encantadorament bèstia. En la disputa entre la ciència i la filosofia —de vegades aparentava ser entre la ciència i la religió—, era lògic que, de moment, els uns i els altres s'aferressin a la idea de «veritat». Els orígens dialèctics del debat ho imposaven. A la llarga, les aigües, brutes, s'han clarificat. No del tot, tanmateix. Encara, quan pensem en la «ciència», els veïns ingenus no podem evitar la referència a la «veritat». I per «veritat», tal com ens han condicionat els filòsofs, hem d'entendre una adquisició conceptual «definitiva». Per a la filosofia, les «veritats», o són eternes, o no són. Quan apareix un «filòsof» que posa en dubte aquesta disjuntiva, ja podem imaginar-ne la traïdoria: és un sabotejador. Ni tan sols els que s'autodesignen com a «relativistes» escapen de la llei. Un filòsof relativista, en la mesura que és filòsof, no és «relativista»... No hi ha «veritats eternes». Una «veritat» pot passar com a tal —les inèrcies del llenguatge manen— mentre que no és desplaçada per una «veritat» posterior i més... I més què? Més «avantatjosa», al cap i a la fi. El grau superior d'«avantatge» sí que resulta «verificable», en cada cas. Descarto aquesta nova derivació del tema: la que suscita la família semàntica de «ve-

rificar», «verificació», «verificable», tan uterminament lligada al mot «veritat». L'«avantatge», en les ciències, es tradueix en «tècnica». És un dels beneficis que hem d'agrair a la burgesia, i tant se val el testimoni del *Manifest* com el de Sombart. O no és la burgesia filla de la tècnica? ¿Què fou abans, l'ou o la gallina? Ja s'ho apanyaran, els qui es dediquen a examinar aquests embolics «cronològics». Els «avantatges» possibles no demanen ser explicats: les farmàcies i les clíniques n'estan plenes, i la cibèrnetica esdevé usual a les capitals de província espanyoles, i hi ha l'aire poblat d'avions i de gasos nocius, i hi ha els domicilis amb màquines magnífiques, que reñen, proporcionen fred als aliments, distribueixen cançons i imatges. Engo el televisor, i, a partir d'ara, sempre pensaré en els geomètres, en fer funcionar el botó de l'estri. ¿Es que les «paraleles» —dues ratlles que, projectades a l'infinit, mai no es troben— són una «veritat»? ¿Es «veritat» que dos i dos fan quatre? Potser no. Potser les paraleles i el quatre no passen de ser convencions lògiques. De segur que ho són. La seva eficàcia ens autoritza a acceptar-les. Si feïem entrar en el joc els biòlegs, els químics inorgànics, els promotors de les ibemes, la cosa es complica. A diferència de les «matemàtiques», la combinatòria, aquí, deixa de ser autònomament «lògica», i s'involucra amb la matèria... Etcètera. La pregunta correlativa és: ¿com i en quin sentit són «avantatjoses» les ciències «inexactes» o «no-naturals»? La Història, l'Economia, la Sociologia, la Filosofia, la Lògica Matemàtica i tot... ¿Funcionen encara a nivell de «veritat»? ¿I quina mena d'«avantatges» poden oferir? ¿Al servei de qui els posen? Perquè també això és evident: un *brain-trust* de sociòlegs i economistes, mitjançant la publicitat, poden ser extraordinàriament eficaços. Ens obligaran a comprar alegrement el que vulguin que comprem. Hi ha algú que paga els seus honoraris i que paga les tarifes de l'anunci. ¿«Avantatge»?... Ara interrompre la reflexió aquí. «*La géométrie n'est pas vraie*». D'acord. Res no és «ver», ni «veritat». «*Elle est avantageuse*»: d'acord. ¿Per a qui, i com, i per a què?... Alguns filòsofs —l'espècie és recalcitrant, inextingible— es pensen tenir-hi una resposta... L'episodi fa riure, si ens el mirem en fred: a partir de Descartes, com a mínim, i contra la voluntat de Descartes, el filòsof es converteix en una figura còmica, dins la societat europea. Sempre ho he dit: després del *Discours de la Méthode*, l'únic paper «filosòfic» estimable ha estat *La Philosophie dans le boudoir*: ni Kant, ni Hegel, ni... «*Elle est avantageuse*». La geometria, almenys. Per a anar a la Lluna i tornar-ne. Per exemple.

JOAN FUSTER

CRIDA ALS ESCRITORS JOVES

SERRA D'OR fa una crida als escriptors que no tinguin més de trenta anys i els invita a col·laborar a la revista amb reportatges de tema lliure.

Els originals (d'una extensió de 5 a 7 fulls holandesos mecanografiats a doble espai) hauran d'ésser enviats amb tres còpies signades, amb el nom i l'adreça de l'autor a cadascuna, a SERRA D'OR, Apartat 121, Barcelona, abans del 31 d'octubre.

Entre els originals presentats en seran escollits tres, que SERRA D'OR publicarà i pagarà a raó de 12.000 pessetes el primer, 7.000 el segon i 5.000 el tercer. Les persones encarregades d'escollir-los també podran aconsellar la publicació d'altres originals. Llur tria serà feta conèixer dins el número de desembre de SERRA D'OR. Els autors dels reportatges poden adjuntar fotografies a llur escrit, si ho creuen convenient. Si, amb llur escrit, fossin publicades, se'rien pagades a 1.500 pessetes, en conjunt.